

مطالعه جامعه‌شناختی تاثیر سرمایه فرهنگی مادران بر ازدواج موفق دختران (مورد مطالعه: زنان متأهل شهر تهران)

ملیحه عابدی^۱
مهسا لاریجانی^۲
سارا مدرس قرچه داغی^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۲/۱۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۴/۹

ازدواج نقش مهمی در زندگی بشر دارد و عوامل متعددی در چگونگی کیفیت این امر مهم موثر می‌باشند و بر موفقیت و عدم موفقیت ازدواج تاثیر می‌گذارد. از آنجا که در جامعه ایران نقش مادران در تربیت و جامعه‌پذیری فرزندان قابل توجه می‌باشد، هدف از این پژوهش بررسی تاثیر سرمایه فرهنگی مادران بر ازدواج موفق دختران می‌باشد. این پژوهش از نوع توصیفی - تبیینی می‌باشد که به روش پیمایش در بین زنان متأهل ۲۰ تا ۳۵ ساله انجام شده است. نمونه این پژوهش ۳۲۳ نفر می‌باشد. ابزار سنجش، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد که بر روی ۳۰ نفر اجرا شد و آلفای کرونباخ آن ۰/۸۴۸ به دست آمد. برای سنجش فرضیه‌ها، داده‌ها پس از جمع آوری با استفاده از نرم افزار spss تحلیل گردید و آزمون‌های همبستگی و رابطه سنجی اسپیرمن نشانگر تأیید فرضیه‌های تحقیق به ویژه فرضیه اصلی پیرامون تاثیر سرمایه فرهنگی مادران بر ازدواج موفق دختران بوده است. همچنین نتایج رگرسیون خطی گرفته شده نشان می‌دهد ۰/۴۱۴ از تغییرات در ازدواج موفق توسط مدل ترسیم شده قابل تبیین است. از بین عوامل مورد نظر، تنها اعتقادات مذهبی مادران و تحصیلاتشان است که ازدواج موفق را می‌توانند تبیین کنند و سایر عوامل نمی‌توانند تبیین معناداری داشته باشند.

واژگان کلیدی: ازدواج موفق، سرمایه فرهنگی و دختران جوان

۱. کارشناس ارشد، پژوهش علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
E-mail: Nh.abedi65@gmail.com

۲. استادیار، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران
۳. کارشناس ارشد، پژوهش علوم اجتماعی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

ازدواج، یک نهاد اجتماعی است که در لوای آن یک مرد و زن از طریق تعهدی قانونی، مذهبی و اخلاقی تصمیم می‌گیرند به عنوان زن و شوهر زندگی کنند. ازدواج، نقش مهمی در عملکرد جامعه از طریق ایجاد شرایطی برای رفع نیازهای عاطفی، جسمی و روانی اعضای خود دارد (دیکسون، ۲۰۱۳). اغلب جامعه‌های شناخته شده شیوه‌های قانونی، دینی یا فرهنگی برای به رسمیت شناختن زندگی مشترک دارند که معادل ازدواج به حساب می‌آید (برناردز، ۱۳۹۶: ۲۳۷). ازدواج در ایران هنوز به شکل سنتی و تحت نظارت خانواده‌ها صورت می‌گیرد؛ به صورتی که خانواده‌ها از لحاظ طبقاتی، خانوادگی و اجتماعی زوج‌ها را انتخاب و باهم آشنا می‌کنند و انتخاب نهایی با خود دختر و پسر است. هرچند این امکان هم هست که دختر و پسر خودشان یکدیگر را انتخاب کرده باشند (اعزازی، ۱۳۹۴: ۱۰۲).

مسائل و تغییرات نسلی در حوزه‌های ازدواج، باروری و خانواده یکی از موضوعات عمده تحقیقات جمعیت‌شناسی در سالیان اخیر بوده است. در عصر تحولات پرشتاب اجتماعی و تغییرات سریع فرهنگی، تفاوت‌های بین نسلی در نگرش‌ها منجر به ایجاد شکاف و فاصله بین نسل‌ها می‌گردد و باعث می‌شود که هر نسل فلسفه و شیوه زندگی متفاوتی پیدا کند. به تبع اهمیت نهاد خانواده، ازدواج به عنوان بنیان تشکیل این نهاد اهمیتی مشابه دارد. سلامت خانواده در وهله اول در گرو سلامت ازدواج، نگرش‌ها و الگوهای حاکم بر نحوه تصمیم‌گیری در مورد این امر مهم و عوامل دیگری از این دست می‌باشد. ازدواج موفق و سالم در گرو وجود عواملی از قبیل صمیمیت، تعهد و احترام می‌باشد و شناسایی این عوامل و تقویت آنها در کامیابی ازدواج تأثیر به‌سزایی دارد (فاطمی، ۲۰۱۲؛ نیمتزی، ۲۰۱۱؛ فینچام و همکاران، ۲۰۰۷). شناخت عوامل مؤثر بر ازدواج می‌تواند برای برنامه‌ریزی‌های مرتبط با ازدواج جوانان کمک خوبی باشد. همچنین می‌توان اینگونه بیان کرد که تغییرات ایجاد شده در زمینه طلاق، افزایش ارتباطات خارج از چارچوب خانواده، عدم رضایت از انتخاب همسر و آسیب‌های به وجود آمده در امر خانواده و ازدواج، بررسی علل و عوامل مؤثر بر موفقیت ازدواج را ضروری می‌کند (عظیمی هاشمی، ۱۳۹۴؛ حسینی و همکارانش، ۱۳۹۲؛ عسکری ندوشن، ۱۳۸۸ و دهکردی، ۱۳۸۶). با توجه به آمارهای سازمان ثبت احوال، سن ازدواج در سال‌های ۱۳۹۰ به بعد افزایش یافته است. در این مدت آهنگ طلاق پرشتاب نبوده است. در سال ۱۳۹۶، ۶۷ درصد طلاق‌های ثبت شده با طول عمر زندگی مشترک کمتر بیشتر از ۱۰ سال بود و ۴۵ درصدشان کمتر از ۵ سال بوده است (سایت رسمی سازمان ثبت احوال کشور). مطالعات فراوان در زمینه عوامل مؤثر بر ازدواج، چگونگی انتخاب همسر و ازدواج موفق انجام پذیرفته است؛ به عنوان مثال، شارما و همکارانش^۴ (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای تفاوت‌های بین نسلی در زمینه نگرش نسبت به ازدواج به ویژه در ارتباط با ازدواج‌های عاشقانه و بین طبقاتی در میان دو نسل دختران و مادران در هند را نشان می‌دهند. یانگ^۵ (۲۰۱۳) در پژوهش خود به عوامل فرهنگی و اجتماعی و تشابه خانوادگی در ازدواج موفق پرداخته است. همچنین توماس^۶ (۲۰۱۲) در پژوهشی که در برزیل انجام داد، به

1. Fatima, M
2. Nitmtz, M.
3. Fincham, F.D
4. sharma
5. Yang mirabelle
6. Tomas carolinamaria

بررسی تأثیر شخصیت والدین بر ازدواج موفق پرداخته است. دمیرا امبرسون و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیقی به این نتیجه رسیده اند که والدین و رفتارشان در کودکی با فرزندان و روابط فرزندان با والدین بر ازدواج موفق اثرگذار است. از آنجا که ازدواج از رویدادهای مهم و سرنوشت‌ساز زندگی است، والدین در امر ازدواج و انتخاب همسر فرزندان نقش خطیری برعهده دارند. ازدواج در جامعه ایرانی وصلت دو خانواده است نه دو نفر و این یعنی نقش خانواده در انتخاب همسر خیلی مهم‌تر از آن چیزی است که نشان می‌دهد. پژوهشگران طبق تحقیقات خود به تأثیر نقش والدین و به خصوص مادران بر روی ازدواج فرزندان تأکید دارند (مخبریان و همکار، ۱۳۹۵؛ نمازی، ۱۳۹۵؛ شکرکن؛ حاتمی و رزنه، ۱۳۹۵ و کریمی ثانی، ۱۳۹۱). آنچه که می‌توان در زمینه مؤثر بودن نقش مادران بر موفقیت ازدواج دخترانشان در نظر گرفت، دسترسی ایشان به سرمایه فرهنگی است که منجر به سبک‌های خاصی از زندگی می‌شود و بر مجموعه تفکرات، ادراکات و تفاسیر ایشان مؤثر می‌باشد. درست است که در جامعه مدرن امروز همچون گذشته والدین و به ویژه مادران به تنهایی بر تربیت و سبک زندگی فرزندان تأثیر ندارند، ولی نمی‌توان قاطعانه گفت تأثیری هم ندارند؛ بلکه عوامل دیگری هم در کنار اثر بخشی والدین وارد این حیطه شده‌اند و بر انتخاب‌های فرزندان برای سبک زندگی‌شان اثر می‌گذارند. بنا به نظر بورديو، فرزندان با زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی بالا در منزل در معرض فعالیت‌های فرهنگی بلند مرتبه‌تری قرار می‌گیرند و همین فعالیت‌های فرهنگی بر انتخاب‌های آینده‌شان از جمله ازدواج، شغل، تحصیلات و غیره اثرگذار است.

ازدواج نقش مهمی در زندگی بشر دارد و عوامل متعددی وجود دارد که بر کیفیت این امر مهم مؤثر می‌باشد. باتوجه به مطالب ذکر شده و نگاهی به تحقیقات پیشین می‌توان گفت بیشتر تحقیقات در مورد ملاک‌های همسرگزینی است که یکی از این ملاک‌ها، تأثیر خانواده بر انتخاب همسر بوده است. نگارندگان پژوهش پیش‌رو با توجه به این مورد که ایران کشوری بر مبنای روابط خانوادگی است و مادران رکن اساسی در خانواده می‌باشند، جای خالی تأثیر مادران بر موفقیت ازدواج را احساس کرده‌اند و از این رو به بررسی جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه فرهنگی مادران بر ازدواج موفق دختران پرداخته‌اند. سوال اصلی این پژوهش آن است که آیا سرمایه فرهنگی مادران می‌تواند بر موفقیت ازدواج دخترانشان اثرگذار باشد. در کنار این مسئله به بررسی عواملی فردی که منجر به موفقیت ازدواج می‌شود نیز پرداخته می‌شود.

چارچوب نظری پژوهش

مفهوم ازدواج و موفق بودن ازدواج، مقارن با تاریخ زندگی بشری است؛ به طوری که اکثر صاحب نظران و بزرگان حوزه‌های مختلف به خصوص جامعه‌شناسی نکاتی در این باره گفته‌اند که ما در اینجا به مهمترین آنها اشاره خواهیم کرد:

گافمن برای حصول به ازدواج موفق چهار مورد زیر را که مربوط به علائق مشترک می‌شود پیشنهاد می‌کند:

- ۱- هماهنگی عقلی و عاطفی؛ ۲- سازگاری جنسی؛ ۳- توافق در موضوعات اقتصادی و فرهنگی؛ ۴- وحدت نظر در روابط خانوادگی. وی معتقد است پژوهش‌هایی که در مورد علت طلاق صورت گرفته نشان می‌دهد که اگر یکی از چهار مورد بالا مورد توافق زن و مرد نباشد، ازدواج به مخاطره نمی‌افتد. حداقل دو تاسه مورد از موارد

یاد شده باید بین زن و مرد وجود داشته باشد وگرنه چنین ازدواجی مشکل‌آفرین و در دسر ساز خواهد شد (بارت، ۱۳۷۹: ۵۹). بسیاری از جامعه‌شناسان معتقدند که افراد مایل اند همسری برگزینند که بیشتر همسانشان باشد تا ناهمسانشان؛ از جمله باور من^۱ (۱۹۳۷) می‌گوید: «انسان دانسته یا ندانسته در پی گزینش همسری است که صفتی همگون با او داشته باشد». به گمان لاک و برگس^۲ (۱۹۵۸) افراد در لحظه انتخاب بیشتر به سمت ازدواجی می‌روند که طرف مقابلشان همسان با خودشان باشد. اما در مقابل نظریه همسان همسری، نظریه دیگری وجود دارد که بر اساس آن افراد به ازدواج با کسانی تن می‌دهند که نیازهایشان برآورده شود و زندگی شان تکمیل شود. به سخن دیگر، به عقیده مدافعان این نظریه شباهت و همسان بودن زوجین نیست که منجر به ازدواج می‌شود، بلکه نداشتن شباهت و دارا بودن صفات مکمل است که به وصلت دو نفر منجر می‌شود (ساروخانی، ۱۳۹۳: ۴۶).

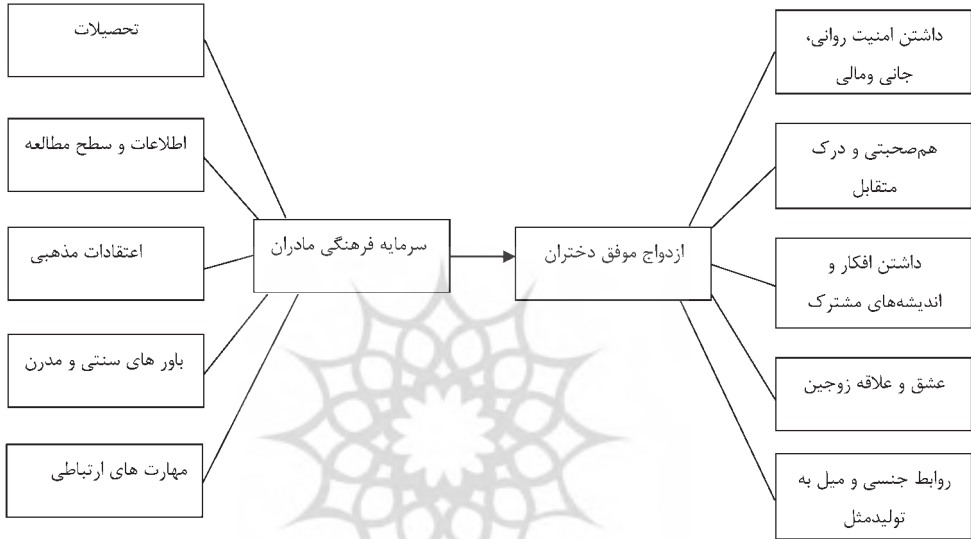
بسیاری از اندیشمندان به مفهوم عشق پرداخته‌اند و سعی کرده‌اند که اعلام کنند که در زندگی مشترک زوجین باید عشق باشد کما اینکه به گفته هالینگر، فقدان عشق موجب زوال خانواده نمی‌شود، اما وجود عشق سعادت خانوادگی را تأمین می‌کند و برای سعادت خانوادگی ضروری است؛ این بدان معناست که عشق به پر بار شدن زندگی و محکم‌تر شدن روابط خانوادگی کمک می‌کند، ولی نبودش به تنهایی عامل فروپاشی خانواده نمی‌شود؛ اما بودنش عاملی اثرگذار بر سعادت خانواده است. به گفته کارلسون نیز وجود عشق و علاقه برای ادامه زندگی مشترک ضروری است (همان، ۶۱). به بیان دیگر، می‌توان گفت وجود عشق لازم است، ولی کافی نیست. باتوجه به نظریات بررسی شده، عوامل مؤثر بر ازدواج موفق متفاوت هستند. ازدواجی را می‌توان موفق دانست که مجموعه‌ای از نیازهای روانی زوجین از قبیل عشق و علاقه، مصاحبت و همراهی و تأمین امنیت برای زوجین را فراهم آورده باشد (ستیر، ۱۳۷۶: ۱۴). برای سنجش یک ازدواج موفق با در نظر گرفتن نظرات مطرح شده عواملی همچون: عشق و علاقه، احساس امنیت، هم صحبتی زوجین، روابط جنسی (میل به تولید مثل) و داشتن عقاید مشترک را می‌توان برشمرد.

در بحث مربوط به سرمایه فرهنگی برای اولین بار این مفهوم توسط بوردیو مطرح شد. سرمایه فرهنگی، بخشی از یک چارچوب تحلیلی و باز تولید قدرت و امتیاز طبقاتی است که در فرآیند تأثیر فرهنگ در نابرابری‌های اجتماعی بیان شده است. سرمایه فرهنگی به عنوان شکلی از سرمایه ارزشی و فرهنگ برجسته طبقات والاست که متفاوت از سرمایه اقتصادی و اجتماعی می‌باشد (بوردیو، ۲۰۰۷). سرمایه فرهنگی را می‌توان با مواردی چون: داشتن مهارت‌های خاص، سلیقه، تفریحات متمایز از بقیه، مدرک تحصیلی و سطح روابط با دیگران بررسی کرد. طبق تعریف بوردیو، سرمایه فرهنگی شایستگی فهم و کاربست کدهای فرهنگی مسلط جامعه است و اعمال و دارایی‌هایی را شامل می‌شود که از طریق آن پیش زمینه اجتماعی نابرابری برای دسترسی به مدارک تحصیلی متفاوت تدارک می‌بیند که خود منجر به نابرابری اجتماعی و اقتصادی در جامعه می‌شود. سرمایه فرهنگی در پیوندی محکم با موقعیت طبقاتی است (همان).

1. Bowerman
2. Burgess and Lock

مدل تحلیلی پژوهش

با توجه به مرور نظریات مرتبط با متغیرهای پژوهش و تعاریف ارائه شده توسط صاحب نظران، در این پژوهش از نظریات «مبادله» و نظریات گافمن و دیگر نظریات یاد شده در زمینه ازدواج موفق برای سنجش ازدواج موفق دختران استفاده می‌کنیم. همچنین از نظریه «سرمایه فرهنگی» جهت بررسی سرمایه فرهنگی مادران بهره می‌جویم.

فرضیه‌های پژوهش

- بین سرمایه فرهنگی مادران و ازدواج موفق دختران رابطه معناداری مستقیم وجود دارد.
- بین تحصیلات مادران و موفقیت ازدواج دختران رابطه مستقیم معنادار وجود دارد.
- بین داشتن اطلاعات و مطالعه کردن مادران و موفقیت ازدواج دختران رابطه مستقیم معناداری وجود دارد.
- بین داشتن اعتقادات مذهبی مادران و موفقیت ازدواج دختران رابطه مستقیم معناداری وجود دارد.
- بین باورهای سنتی و مدرن مادران و موفقیت ازدواج دختران رابطه مستقیم معناداری وجود دارد.
- بین داشتن مهارت‌های ارتباطی مادران و موفقیت در ازدواج دختران رابطه مستقیم معناداری وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر با رویکرد کمی و روش پیمایش صورت گرفته است. نظر به این که مدلی تدوین شده و به دنبال آزمون تجربی این مدل در دنیای واقعی می‌باشیم، رویکرد کمی مناسب بوده و برای سنجش متغیرها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. گویه‌ها متناسب با شاخص‌ها طراحی و پس از بررسی اولیه توسط

اساتید و تحقیقات پیشین در بین نمونه ۳۰ نفره توزیع شد که میزان پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۴۸ برآورد شده است.

جامعه آماری مورد مطالعه زنان متأهل جوان (۲۰ تا ۳۵ سال) شهر تهران در نظر گرفته شده است. طبق بررسی در بین آمارهای موجود، بیشتر مادران این گروه از زنان متأهل در دسته کهنسالان قرار نمی‌گرفتند و فاصله سنی خیلی بالایی با دختران خود ندارند و دختران بهتر می‌توانستند در مورد سرمایه فرهنگی مادران خود صحبت کنند. جمعیت کل زنان متأهل شهر تهران ۷۷۱۲۲۴ نفر می‌باشد که طبق فرمول کوکران، تعداد نمونه این پژوهش ۳۲۳ نفر در نظر گرفته می‌شود. برای اینکه توزیع مناسبی در بین اقشار متفاوت جامعه داشته باشیم، شهر تهران را به سه طبقه بالا، متوسط و پایین تقسیم کردیم. سپس با یک تناسب حجم نمونه را تقسیم بندی کردیم که به طور تصادفی به تکمیل پرسشنامه‌ها پرداختند.

متغییر وابسته این پژوهش، ازدواج موفق دختران می‌باشد که برای موفق بودن ازدواج تعریف واحدی وجود ندارد، زیرا که هر کس با توجه به میل و خواسته‌هایش به موفقیت ازدواجش اذعان می‌کند. در واقع، داشتن یک رابطه شاد و مناسب که طرفین احساس رشد و بلوغ کنار هم را داشته باشند را می‌توان ازدواج موفق دانست؛ اما شاخصه‌هایی که از تنوری‌های مطرح شده استخراج شده‌اند، به شرح زیراند:

- ۱- عشق و علاقه زوجین: یک حس متقابل نسبت به هم که همراه با دوست داشتن عمیق و از خود گذشتگی و تلاش برای سلامت و رفاه و شادی طرف مقابل می‌باشد.
- ۲- امنیت روانی، مالی و جانی: امنیت به معنای آزادی نسبی از خطر است و امنیت روانی که شامل آسایش و آرامش در کنار همسر و اطمینان از برآورده شدن نیازهای روحی روانی در اینجا مورد نظر ماست. امنیت جانی به معنای داشتن حس اعتماد به همسر از ندیدن هرگونه آزار جسمی و امنیت مالی به معنای اطمینان از برآورده شدن نیازهای اولیه و واجب توسط همسر است.
- ۳- هم صحبتی و درک متقابل: هم صحبت و دوست بودن همسران و نیز درک به معنای فهمیدن آنچه طرف مقابل می‌اندیشد، می‌باشد.
- ۴- داشتن افکار و اندیشه‌های مشترک: تبادل نظر و به یک اتفاق نظر رسیدن بدون بحث و دعوا و همفکر و همسو بودن خواسته و اندیشه‌ها.
- ۵- روابط جنسی (میل به تولید مثل): یک رابطه سالم که زن و مرد به صورت شرعی و قانونی متعلق به هم باشند و از این رابطه طرفین رضایت کافی را داشته باشند و نیازهایشان برآورده شود. همچنین این رابطه میل به تولید مثل را هم در پی داشته باشد.

متغییرهای مستقل این پژوهش عبارت‌اند از: سرمایه فرهنگی مادران به معنای میزان سرمایه‌های نمادین و ظاهری فرد در جامعه است؛ از قبیل فعالیت‌های فرهنگی و مهارت‌های ارتباطی، نوع اوقات فراغت، میزان مطالعه، تحصیلات، مهارت‌ها و اعتقادات مذهبی و باورهای سنتی و مدرن.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد میانگین سن پاسخگویان ۲۹/۵۳ سال می‌باشد. تحصیلات

پاسخگویان شامل ۲۰/۳ درصد زیر دیپلم، ۳۷ درصد دیپلم، ۳۲/۸ درصد فوق دیپلم و لیسانس و ۱۰ درصد فوق لیسانس و بالاتر می‌باشد.

جدول ۱: مشخصات فردی پاسخگویان

درصد	متغیر مورد سوال		
۲۰/۳٪	زیر دیپلم	مقطع تحصیلی	
۳۷٪	دیپلم		
۳۲/۸٪	فوق دیپلم و لیسانس		
۱۰٪	فوق لیسانس و بالاتر		
۶۲/۴٪	خانه دار	شغل	
۱۵/۸٪	کارمند امور اداری و دفتری		
۶/۱٪	کارکنان خدماتی و فروشندگان		
۶/۱٪	دانشجو		
۴/۸٪	تکنسین و دستیار		
۱/۸٪	کارگر ساده		
۰/۶٪	متخصص		
۲/۴٪	سایر		
۴۸/۲٪	مستاجر		وضعیت مسکن
۳۷/۶٪	مالک		
۳/۶٪	سازمانی		
۷٪	سایر		

نتایج توصیفی گویای آن است که ۳۹ درصد افراد نمونه، مهمانی و دوره‌های دوستانه از تفریحات مورد علاقه‌شان می‌باشد و ۱۲/۱ درصد سینما و تئاتر رفتن، ۱۱/۲ درصد رستوران رفتن، ۵/۸ درصد ورزش‌های خاص و ۴/۶ درصد سایر تفریحات را برای اوقات فراغت انتخاب کرده‌اند. فراوانی بیشتر را در نام بردن هنر مورد علاقه و مسلط، هنر آشپزی با ۳۵/۵ درصد، خیاطی با ۱۵/۸ درصد و نقاشی با ۱۴/۸ درصد به خود اختصاص داده‌اند. سایر هنرها با فراوانی‌های پایین و انفرادی نشان داده شد و هدف سنجش سطح فرهنگی نمونه مورد بررسی بوده است.

جدول ۲: معیارهای ازدواج موفق

معیارها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
عشق و علاقه طرفین	٪۳۷/۶	٪۳۲/۷	٪۱۴/۲	٪۸/۲	٪۷/۳
داشتن امنیت روانی، جانی و مالی	٪۳۲/۱	٪۳۵/۲	٪۱۷/۰	٪۹/۴	٪۶/۴
هم صحبتی و درک متقابل	٪۱۴/۸	٪۳۰/۹	٪۲۷/۰	٪۱۸/۵	٪۸/۸
داشتن افکار و اندیشه‌های مشترک	٪۲۴/۲	٪۳۲/۱	٪۲۶/۱	٪۵/۵	٪۱۲/۱
روابط جنسی (میل به تولید مثل)	٪۳۷/۶	٪۳۲/۷	٪۱۴/۲	٪۸/۲	٪۷/۳

در جدول ۲ به معیارهایی که منجر به موفقیت ازدواج می‌شود در نمونه مورد تحقیق پرداخته‌ایم. با توجه به پاسخ‌ها، سطح معیارها در نمونه مورد نظر درصد بیشتر رو به زیاد می‌باشد. از بررسی این نتایج می‌توان برداشت کرد که نمونه مورد بررسی اذعان دارند که در ازدواج خود موفق هستند. برای سنجش ازدواج موفق در تحقیق حاضر، با جمع کردن پنج بعد نام برده شده در جدولی مجزا به توصیف نمونه بر حسب موفقیت ازدواج پرداخته شده است:

جدول ۳: توصیف ازدواج موفق

ازدواج موفق	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
ازدواج موفق	٪۷/۶	٪۴۸/۵	٪۳۰/۳	٪۸/۲	٪۵/۲

میانگین: ۴   میانه: ۳/۴   مد: ۴   انحراف استاندارد: ۰/۹۴

با توجه به جدول ۳، میانگین افراد نمونه حاضر ازدواج خود را موفق گزارش کرده‌اند، اما نکته قابل توجه این است که موفقیت ازدواج خود را در سطح خیلی زیاد بیان نکرده‌اند و بیشتر میزان موفقیت ازدواج نمونه مورد بررسی با توجه به میانه و مد و میانگین در سطح متوسط رو به زیاد و زیاد گزارش شده است.

جدول ۴: مشخصات فردی مادران

درصد	متغیر مورد سوال	میانگین سنی مادران ۵۴/۳۹ سال می باشد
۷۶/۷٪	زیر دیپلم	متقطع تحصیلی
	دیپلم	
	فوق دیپلم و لیسانس	
	فوق لیسانس و بالاتر	
۸۵/۲٪	خانهدار	شغل
	بازنشسته	
	کارکنان خدماتی و فروشندگان	
	کارگر ساده	
	کارمند امور اداری و دفتری	
	تکنسین و دستیار	
۶۸/۲٪	مالک	وضعیت مالکیت
	مستاجر	
	سازمانی	
	سایر	
۸۶/۷٪	کمتر از یک ساعت	اطلاعات و سطح مطالعه
	بین یک تا سه ساعت	
	بیش از سه ساعت	

در جدول ۴ به توصیف ویژگی های مادران نمونه مورد پژوهش پرداخته شده است. میانگین سن مادران پاسخگویان ۵۴ سال گزارش شده است که می توان نتیجه گرفت نسبتاً جوان هستند. تحصیلات ۷۶ درصدشان زیر دیپلم است و ۸۲ درصدشان خانه دار هستند.

متوسط میزان مطالعه در بین مادران کمتر از یک ساعت است که نشان دهنده میزان بسیار پایین مطالعه در بین این قشر می باشد.

جدول ۵: شاخص‌های سرمایه فرهنگی

معیارها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
سرمایه فرهنگی مادران	۱۵/۲٪	۵۳/۶٪	۲۲/۱٪	۱/۸٪	۷/۳٪
اعتقادات مذهبی	۴۱/۸٪	۳۶/۴٪	۱۰/۳٪	۳/۶٪	۷/۹٪
باورهای سنتی و مدرن	۱۳/۰٪	۳۳/۳٪	۴۱/۵٪	۵/۲٪	۷/۰٪
مهارت‌های ارتباطی	۳۰/۰٪	۳۹/۴٪	۱۹/۷٪	۳/۶٪	۷/۳٪

در نمونه مورد بررسی سرمایه فرهنگی مادران به شرح جدول ۵ توصیف می‌شود که تقریباً ۵۴ درصد از ایشان دارای سطح متوسطی از سرمایه فرهنگی می‌باشند. جهت آشنایی بیشتر با نوع افکار و عقاید مادران، سوال‌هایی در زمینه اعتقادات مذهبی و همچنین باورهای سنتی و مدرن و مهارت‌های ارتباطی پرسیده شد که طبق نتایج ۷۸/۲ درصد از مادران به اصول دینی معتقد و پایبند هستند، اما از لحاظ پایبندی به اصول سنتی تقریباً جامعه به سمت سنتی سنگینی می‌کند.

یافته‌های تحلیلی

در سنجش فرضیه‌های پژوهش حاضر از آزمون همبستگی اسپیرمن به دلیل رتبه‌ای بودن متغیرها استفاده شده و معناداری روابط نیز سنجیده شده است که طبق آن فرضیه اول مبنی بر وجود رابطه بین سرمایه فرهنگی مادران و ازدواج موفق دختران تأیید شده و نتایج نشان می‌دهد با همبستگی مثبت ۰/۳۱۸ و sig صفر رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم که رابطه بین تحصیلات مادر و ازدواج موفق را می‌سنجد نیز با همبستگی ۰/۲۹۷ و sig صفر تأیید شده است.

فرضیه سوم با عنوان رابطه بین اطلاعات و سطح مطالعه با ازدواج موفق نیز با همبستگی مثبت ۰/۲۲۶ و sig صفر تأیید گردیده است.

فرضیه چهارم نیز که به سنجش رابطه داشتن اعتقادات مذهبی و زوجین با ازدواج موفق می‌پردازد با همبستگی مثبت ۰/۳۰۱ و sig صفر تأیید شده و وجود رابطه مثبت را نمایش می‌دهد.

در مورد فرضیه پنجم با عنوان بررسی باورهای سنتی و مدرن با ازدواج موفق، رابطه با همبستگی مثبت ۰/۳۱۴ و sig صفر تأیید می‌شود.

در فرضیه ششم مبنی بر رابطه بین مهارت‌های ارتباطی با ازدواج موفق نیز رابطه با همبستگی مثبت ۰/۴۲۶ و sig صفر تأیید می‌شود.

جدول ۶: رابطه ازدواج موفق با متغیرها

Spearman's	Sig	
۰/۳۱۸	۰/۰۰۰	سرمايه فرهنگي مادران
۰/۲۹۷	۰/۰۰۰	تحصيلات مادران
۰/۲۲۶	۰/۰۰۰	اطلاعات و سطح مطالعه مادران
۰/۳۰۱	۰/۰۰۰	اعتقادات مذهبي مادران
۰/۲۲۷	۰/۰۰۰	باورهاي سنتي و مدرن مادران
۰/۲۱۴	۰/۰۰۰	مهارت‌هاي ارتباطي مادران

رگرسیون خطی

برای نتیجه‌گیری بهتر و سنجش اثرات متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، با استفاده از رگرسیون خطی، میزان تبیین تغییرات توسط انحراف استاندارد متغیرها را به دست آوردیم:

جدول ۷: نتایج رگرسیون خطی

sig	T	beta	SE	B	مدل ازدواج موفق
۰/۰۰۰	۴/۱۰۶		۰/۱۹۷	۰/۸۰۷	
۰/۸۶۲	-۰/۱۷۴	-۰/۰۲۳	۰/۱۲۴	۰/-۰۲۲	سرمايه فرهنگي مادران
۰/۰۰۰	۴/۳۸۹	۰/۴۲۴	۰/۰۷۷	۰/۳۴۰	اعتقادات مذهبي مادران
۰/۱۵۸	۱/۴۱۶	۰/۰۸۵	۰/۰۵۶	۰/۰۷۹	باورهاي سنتي و مدرن مادران
۰/۱۲	۲/۵۲۲	۰/۱۶۹	۰/۰۵۶	۰/۱۴۱	مهارت‌هاي ارتباطي مادران
۰/۵۴۴	۰/۶۰۷	۰/۰۲۸	۰/۰۹۹	۰/۰۶۰	اطلاعات و سطح مطالعه مادران
۰/۰۰۰	۶/۰۱۶	۰/۲۸۳	۰/۰۳۴	۰/۲۰۵	تحصيلات مادران

R:0.662

R Square: 0.425

Adjusted R Square: 0.414 sig: 0.000

با توجه به جدول ۷ می‌توان نتیجه گرفت که مدل ارائه شده نتوانسته در واقعیت ازدواج موفق را تبیین کند و فقط بخشی از مدل تبیین کننده موفقیت ازدواج به شمار می‌آید. مدل مطرح شده تنها ۴۱۴ درصد از موفقیت ازدواج را تبیین می‌کند و به طور کلی سرمايه فرهنگي سطح معناداري بیشتر از ۰/۰۵ بوده و تبیین معناداری ندارد. از بین شاخص‌های سرمايه فرهنگي مادران، تنها اعتقادات مذهبي آنها با بتای ۰/۴۲۴ و سطح معناداری

صفر درصد و تحصیلات مادران با بتای $0/283$ درصد و سطح معناداری صفر درصد موفقیت ازدواج دختران را تبیین می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این تحقیق، بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی مادران بر ازدواج موفق دختران بوده است. با توجه به سرعت تغییرات اجتماعی و گسترش روابط با افرادی غیر از خانواده، به نوعی شاهد این موضوع هستیم که نقش خانواده بر انتخاب‌های فرزندان شاید کمرنگ شده باشد؛ اما نمی‌توان گفت به طور کامل بی‌تأثیر شده‌اند. بنابراین در این تحقیق تصمیم بر بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی مادران بر ازدواج موفق دختران گرفته شد.

در ذیل این بررسی، چند عامل یاد شده در سایر تحقیقات و نیز نظریات مطروحه در مورد ازدواج موفق هم بررسی گردید. این پژوهش که با رویکرد کمی و مقطعی بوده، با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به گردآوری داده‌ها و با استفاده از نرم افزار آماری به تحلیل آنها پرداخته است که نتایج حاکی از تأیید این فرضیه می‌باشد که سرمایه فرهنگی مادران با ازدواج موفق دختران رابطه معناداری دارد. در مورد سایر فرضیات نیز تحصیلات، اطلاعات، اعتقادات مذهبی، باورهای سنتی و مهارت‌های ارتباطی مادران با موفقیت ازدواج دختران رابطه معناداری دارند. نکته قابل توجه آن که این مدل به طور کلی 44 درصد ازدواج موفق را تبیین می‌کند و سرمایه فرهنگی مادران به طور کلی تبیین معناداری از ازدواج موفق دختران ندارد، اما در بحث سایر متغیرها، متغیر تحصیلات و اعتقادات مذهبی به ترتیب با بتای $0/283$ و $0/424$ درصد از ازدواج موفق را تبیین می‌کنند که این تبیین با سطح معناداری صفر تبیین معناداری دارد. رستگار خالد (۱۳۹۵) به نقش دین داری مادران بر تربیت فرزندان پرداخته و اشاره دارد که اعتقادات مذهبی مادران نقش بسزایی در ابعاد مختلف زندگی فرزندان دارد. همچنین ایران نژاد (۱۳۸۵) به این نتیجه رسیده است که تحصیلات والدین بر کسب مهارت‌های مختلف فرزندان موثر بوده است و به موفقیت فرزندان در زمینه‌های مختلف زندگی شان کمک می‌کند. در زمینه شاخص‌های ازدواج موفق نیز در این پژوهش به طور ضمنی رابطه سنجی شده است که نشان می‌دهد بین عشق و علاقه زوجین، احساس امنیت کردن در کنار همسر، درک متقابل، داشتن افکار مشترک و روابط جنسی با موفقیت ازدواج رابطه معناداری وجود دارد. نتایج بدست آمده از این رابطه سنجی با نتایج پژوهش عسگری ندوشن و همکارانش (۱۳۸۸) مبنی بر اینکه ارزش‌های خانواده تأثیر مستقیم بر روی ازدواج موفق فرزندان دارد و همچنین با نتایج پژوهش عظیمی هاشمی و همکاران (۱۳۹۴)، عباسی شوازی و ترابی (۱۳۸۵) و شارما و همکاران (۲۰۰۵) که نشان دادند تفاوت‌های نسلی والدین و مادران و سرمایه‌های والدین بر روی ازدواج فرزندان مؤثر است و اثرگذاری نقش والدین و مادران را نمی‌توان نادیده گرفت، همخوانی دارد. باید گفت چنانچه مادری به سرمایه‌های فرهنگی دسترسی داشته باشد، راحت‌تر می‌تواند فرزندش را به سمت به دست آوردن سرمایه‌های بهتر هدایت کند و از طرفی داشتن برخی سرمایه‌های فرهنگی مادران می‌تواند به ایجاد موقعیت‌های ازدواج موفق‌تر و راضی‌کننده‌تر برای دختران کمک کند- ولی به تنهایی خود عامل کافی نمی‌باشد. پیرامون عوامل منجر به ازدواج موفق، پژوهش‌هایی صورت پذیرفته است؛ چنان که شکرکن و همکاران (۱۳۸۵) عوامل شخصیتی و دلبستگی و تعهد را تبیین‌کننده ازدواج موفق دانستند و کریمی ثانی و همکاران (۱۳۹۱) عوامل خانوادگی، اخلاقی، معنوی، فرهنگی و اجتماعی را در موفقیت ازدواج مؤثر برشمرده‌اند.

همچنین، شاکرایان (۱۳۹۱) رزاقی و همکاران (۱۳۹۰) به تأثیر بعد روانی و تعهد و احساس امنیت و سازگاری در ازدواج موفق رسیده‌اند. با توجه به نتایج جداول توصیفی، پاسخ نمونه تحقیق به سوال فرعی پژوهش که شامل ارزیابی موفقیت ازدواج پاسخگویان بوده، نشانگر رضایت آنها از ازدواجشان و متمایل به موفقیت است - یعنی افراد ازدواج خود را موفق می‌دانستند. با توجه به نتایج به دست آمده، سرمایه فرهنگی مادران با ازدواج موفق دختران رابطه معناداری دارد و این نتیجه به ما نشان می‌دهد که مادران یکی از عوامل در موفقیت ازدواج‌های صورت گرفته هستند و از این منظر با نتایج پژوهش‌های عسگری ندوشن و همکاران (۱۳۸۲)، مخبریان و همکاران (۱۳۹۵)، نمازی (۱۳۹۵)، کاظمی (۱۳۸۹) و کارولینا توماس (۲۰۰۱۲) که در مورد نقش والدین و نقش بیشتر مادران در شیوه همسرگزینی و موفقیت در ازدواج و یا داشتن ازدواج سالم فرزندان همسویی دارد. همچنین، با نتایج پژوهش برجی نژاد (۱۳۸۹) که به طور اختصاصی به اهمیت نقش مادری در آمادگی برای زندگی مشترک سالم پرداخته، همخوان است.

۳۱۷

با توجه به نتایج به دست آمده و مطالعه سایر تحقیقات صورت گرفته در برنامه‌های مربوط به ازدواج جوانان علاوه بر عوامل شخصی همچون: تحصیلات زوجین، سطح اجتماعی، افکار مشترک، احساس امنیت و... باید به تأثیر و نقش مادران هم توجه شود. نکته قابل توجه آن که این عوامل در کنار هم باعث موفقیت ازدواج می‌شوند و همه عوامل نامبرده لازمه یک ازدواج موفق هستند، اما به تنهایی کافی نیستند. بنابراین می‌توان با توانمندسازی مادران چه به لحاظ فکری و چه به لحاظ فرهنگی و اجتماعی امیدوار بود که شاهد ازدواج‌های موفق‌تری در سطح جامعه باشیم.

همچنین، باید توجه داشت که با وجود پیشرفت‌های ارتباطی و جهان شمول، نمی‌توان به تأثیرات مادران بر فرزندان به خصوص دختران بی تفاوت بود. با توجه به نتایج پژوهش، اعتقادات مذهبی مادران بر موفقیت ازدواج دختران اثر دارد. همچنین تحصیلات مادران می‌تواند بر تربیت و دسترسی دختران به ازدواج‌های موفق موثر واقع شود. نقش مادری، مهارتی است که در وجود زن نهاده شده است و غفلت از آن موجب فساد و تباهی جامعه می‌شود و مراقبت از آن جامعه‌ای خیر خواه و متکامل پدید می‌آورد. امید است با عنایت به عوامل متعددی که در پژوهش‌های مختلف پرداخته شده است شاهد ازدواج‌های پایدارتر و انتخاب‌های مناسب‌تری باشیم.

منابع

- برجی‌نژاد، زینب. (۱۳۸۹). «نقش مادر در تربیت فرزند». فصلنامه طهورا. شماره ۶، ص ۱۸۳-۲۱۰.
- بارت، تئودور. (۱۳۷۹). راهنمای ازدواج. امیرحسین سلیمی. انتشارات ساحل
- چلبی، مسعود. (۱۳۷۵). جامعه‌شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی. تهران: انتشارات کیهان
- حاتمی‌ورزنده، ابوالفضل؛ اسماعیلی، معصومه و برجعلی، احمد. (۱۳۹۵). «ارائه الگوی ازدواج پایدار رضایتمند؛ یک پژوهش گرانند تئوری». مشاوره و روان‌درمانی خانواده. دوره ۶ شماره ۱/ ص ۱۲۰-۱۴۹.
- حسینی، حاتم و گراوند، مریم. (۱۳۹۲). «سنجش عوامل موثر بر شکاف رفتار و نگرش زنان به سن مناسب ازدواج در شهر کوه‌دشت». نشریه زن در توسعه و سیاست. دوره ۱۱/ شماره ۱/ ص ۱۰۱-۱۱۸.
- دهکردی، مهناز. (۱۳۸۶). «بررسی مقایسه‌ای ملاک‌های همسرگزینی در دختران جوان شهر اهواز». دانشور رفتار. دوره ۱۴، شماره ۱، ص ۷۵-۸۳.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۹۳). مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده. تهران: انتشارات سروش
- سرایی، حسن. (۱۳۸۵). «تداوم و تغییر خانواده در جریان گذار جمعیتی ایران». نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران. دوره ۱، شماره ۲، ص ۳۷-۶۰.
- سیدمن، استیون. (۱۳۹۵). کشاکش آرا در جامعه‌شناسی. هادی جلیلی. تهران: نشر نی
- سیتز، ویرجینیا. (۲۰۰۰). آدم‌سازی در روانشناسی خانواده. بهروز بیرشک. تهران: نشر رشد
- شکرکن، حسین؛ خجسته‌مهر، غلامرضا؛ عطاری، یوسفعلی و شهبازی، منیجه. (۱۳۸۵). «بررسی ویژگی‌های شخصی، مهارت‌های اجتماعی، سبک‌های دلبستگی و ویژگی‌های جمعیت‌شناسی به عنوان پیش‌بینی‌های موفقیت و شکست رابطه زناشویی در زوج‌های متقاضی طلاق و عادی در اهواز». مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز. دوره ۱۳، شماره ۱، ص ۱-۳۰.
- عسگری‌ندوشن، عباس؛ عباسی‌شوازی، محمد جلال و صادقی، رسول. (۱۳۸۸). «مادران، دختران و ازدواج (تفاوت نسلی در ایده‌ها و نگرش‌های ازدواج در شهر یزد)». مطالعات راهبردی زنان. سال یازدهم/ شماره ۴۴/ تابستان ۱۳۸۸. ص ۷-۳۶.
- عظیمی‌هاشمی، مژگان؛ اعظم‌کاری، فائزه؛ بیگانه، معصومه و رضامنش، فاطمه. (۱۳۹۴). «ارزش‌ها و نگرش‌ها و الگوهای کنش جوانان در خصوص همسرگزینی و روابط پیش از ازدواج». راهبرد فرهنگ. شماره ۲۹، ص ۱۷۹-۲۱۲.
- عباسی‌شوازی، محمد جلال و ترابی، فاطمه. (۱۳۸۵). «تفاوت‌های بین نسلی ازدواج خویشاوندی در ایران». مجله جامعه‌شناسی ایران. شماره ۷، دوره ۱۱.
- کاظمی‌پور، شهلا. (۱۳۸۸). «سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی». فرهنگ در دانشگاه اسلامی. سال سیزده، ص ۷۵-۹۵.
- کاظمی، زهرا. (۱۳۸۹). «بررسی تأثیر آرمان‌گرایی توسعه‌یابی بر شکاف بین نگرش‌های دختران و مادران آنها نسبت به ازدواج و خانواده». فصلنامه خانواده‌پژوهی. سال ۶، شماره ۲۳، ص ۳۰۰.
- کریمی‌ثانی، پ؛ احیایی، ک؛ اسمعیلی، م و فلسفی‌نژاد، م. ر. (۱۳۹۱). «عوامل تعیین‌کننده موفقیت در ازدواج؛ پژوهشی کیفی». مجله پژوهش‌های مشاوره. شماره ۴۵، ص ۷۵-۹۳.

- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۳). جامعه شناسی. منوچهر صبوری. تهران: نشرنی
- نمازی، زهره. (۱۳۹۵). «بررسی شکاف بین نسلی معیارهای ازدواج در بین دختران و زنان شهرستان کاشم».
- اولین کنگره ملی توانمندسازی جامعه در حوزه جامعه شناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
- Fatima, M, and Ajmal, M, A. (2012). **“Happy Marriage: A qualitative study”**. Pakistan journal of social and clinical Psychology, 9, 37-49.
- Fincham, F, D, Stanley, S, M, and Beach, S, R. (2007). **“Transformative processes in marriage : An analysis of emerging trends”**. Journal of marriage and family, 69 , 275-292.
- Olsson, H. David. (2001). **“Personal communication cited in Stanley, S, M . Making a case for Premarital Education”**. Family Relations, 50, 272-280.
- Malhotra, A, A, Tsui, and V. de Silva. (1992). **“Mothers, Daughters and Marriage: Explaining Similarity in Generational Perceptions in Sri Lanka”**. Unpublished Report. In www.popline.org.
- Nimitz, M .A. (2011). **“Satisfaction and contributing factors in satisfying long – term marriage: A phenomenological study”**. A doctoral dissertation in psychology. Liberty University.
- Siemienka, R. (2002). **“Inter generational Differences in Political Values and Attitudes in Stable and New Democracies”**. International Journal of Comparative Sociology, Vol 43 No 3-5 . 368 -390.
- Sharma, N, V. Sumati, and A. Kesar. (2005). **“Intergenerational Differences in the Concept of Marriage among Dogra Brahmin Females (Mothers and Daughters)”**. Anthropologist . 7(4): 253-256.
- Tomas, Carolina Maria. (2012). **The Influence of parental characteristics on a child's probability of interracial marriage in Brazil**. Universidad Federal de Minas Gerais. UFMG PhD Candidate in Sociology and Demography at UC Berkeley.
- Umberson Debra, Hui Liu, Corinne Reczek. (2010). **“Just the Two of Us? How Parents Influence Adult Children's Marital Quality”**. Journal of marriage and the family, 72 (5): 1205-1219.
- Yang Mirabelle, Tinghui. (2013). **“Romance, Dating and Marriage in Singapore: Youth Attitudes, Ideals and the “Checklist Syndrome”**. A Thesis Presented to faculty of the Graduate School of Cornell University. In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی